

науковий щоквартальник. – 2018. – № 2 (22) (квітень-червень). – Т. 2. – С. 97–102.

10. Мельник І. Місце єврейського населення в економіці Уманського повіту ХІХ ст.: збірник наукових праць / І. Мельник, за заг. ред. проф. О. А. Мельничука // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія : Історія. – Вип. 24. – Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. – С. 138–143.

11. Методичні рекомендації про викладання історії у 2020/2021 навчальному році. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9-430. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.historyua.com/2020/08/12/metodychni-](https://www.historyua.com/2020/08/12/metodychni)

[rekomentatsiyi-pro-vykladannya-istoriyi-u-2020-2021-navchalnomu-rotsi/](#)

12. Мисан В. Полікультурність у змісті шкільної історії: вимога часу чи забаганка науковців? [Текст] / В. Мисан // Історія в сучасній школі : науково-методичний журнал. – 2012. – № 5. – С. 23–26.

13. Нарис історії Уманщини: (з найдавніших часів до 60-х років ХХ століття) [Текст] / С. Ю. Монке [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 266 с.

14. Шварцман В. Легенди єврейської Умани / В. Шварцман. – [Електронний ресурс]. – URL: <http://evreiskiy.kiev.ua/legendy-evrejskoj-umani-10279.html> (дата звернення: 26.08.18).

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ НА ПРИКЛАДАХ ПІДРУЧНИКІВ З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Тетяна ЛАДИЧЕНКО завідувачка кафедри методики навчання суспільних дисциплін і гендерної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор

Нова українська школа будується на засадах компетентнісного підходу до навчання різних предметів, зокрема й історії. Крім ключових компетентностей, які відображені в концепції Нової української школи, учителі мають формувати в учнів й предметні компетентності. Предметні компетентності з історії розроблені нашими вченими-педагогами й зафіксовані в програмних документах для основної та старшої школи. Зокрема, йдеться про основні елементи історичної компетентності, яка складається з декількох компонентів.

Першим компонентом предметної компетентності з історії є **хронологічна компетентність**, це, як зазначено в програмі з історії України та всесвітньої історії для 5–9 класів, «уміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни і тяглість життя суспільства» [2].

Хронологічна компетентність формується протягом усього періоду навчання історії і дає змогу людині визначати, в який історичний час відбулася та чи інша подія. Методами формування хронологічної компетентності є хронологічні задачі, зіставлення історичних подій у часі,

визначення, яка подія відбулася раніше інших тощо. Наприклад, у методичних матеріалах з історії Середніх віків для учнів 7 класу ми даємо таку задачу: У 1261 р. імператор Михаїл Палеолог визволив Константинополь від латинського завоювання. Скільки ще років проіснувала Візантійська імперія, якщо в 1453 р. Константинополь завоювали війська Мехмеда II? [3, 16].

Учням 8 класу в робочому зошиті з Нової історії ми даємо завдання розташувати у хронологічній послідовності події Реформації та Контрреформації:

А початок Селянської війни в Німеччині;

Б проголошення М. Лютером «95 тез проти індульгенцій»;

В підписання Аугсбурзького релігійного миру; Г створення Ордену єзуїтів [4, 22].

У підручнику «Новітня історія» для учнів 11 класу ми пропонуємо визначити етапи створення ООН [6, 5]. Таких прикладів можна навести дуже багато, оскільки у своїх підручниках з курсу всесвітньої історії для основної та старшої школи ми на кожному уроці передбачаємо завдання на формування хронологічної компетентності.

Другим компонентом предметної компетентності є **просторова компетентність**, а

саме – «уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і природного довкілля». Так ми констатуємо, що кожна історична подія або явище відбувалися не тільки в певному часі, а й у просторі. Просторова компетентність передбачає уміння працювати з картами. У наших підручниках ми розміщуємо карти і даємо завдання визначити території, які були завойовані або втрачені під час війн, прокласти маршрути військових або морських експедицій, позначити місця битв, економічних центрів, історичних пам'яток.

Наприклад, у підручнику «Всесвітня історія» для 9 класу розміщено карту «Територіальні зміни в Європі внаслідок Віденського конгресу». Ми пропонуємо попрацювати парами й визначити, які території відійшли до Російської імперії (1 пара), Австрії (2 пара), Пруссії (3 пара), Англії (4 пара), Сардинського королівства (5 пара), Королівства Обох Сицилій (6 пара), Швейцарії (7 пара) [7, 35]. Такі вправи викликають учнів зацікавленість історією та поживляють сприймання складного матеріалу.

Третій компонент – це **інформаційна компетентність**, тобто вміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначити їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел. Інформаційна компетентність є не тільки предметною, а й ключовою, яка важлива для багатьох галузей життя людини. Тому досить часто в підручниках ми даємо завдання знайти певні джерела, критично їх осмислити, а потім виконати завдання: підготувати історичний портрет тої чи тої особи, підготувати презентацію, виконати проєкт тощо.

Останнім часом у підручниках подають посилання на певні сайти, відеоматеріали, зазначаються кьюаркоди, які мають використати здобувачі освітніх послуг. Наприклад, у підручнику «Всесвітня історія» для 10 класу ми даємо таке посилання: перейшовши за цим кодом <https://www.youtube.com/watch?v=Nc59WD52ja8?>, ви зможете переглянути відеоматеріали, присвячені Першій світовій війні, а далі пропонуємо завдання, які треба виконати [5, 4].

Одним із найважливіших компонентів історичної компетентності є **логічна компетентність**, або вміння визначити й застосовувати теоретичні поняття для аналізу й пояснення історичних подій та явищ, розуміти множинність трактувань минулого та зіставляти різні його ін-

терпретації. Безумовно, логічна компетентність передбачає розвиток критичного мислення, особливо це стосується старшої школи. Наприклад, у підручнику «Всесвітня історія» для 9 класу, ми говоримо про Австро-Угорщину і згадуємо, що частина сучасної України входила до складу цієї «клаптикової монархії», тому в кінці параграфу ми ставимо запитання: Чи може український народ вважати культурну спадщину Австро-Угорщини своєю? [7, 173]. Досвід показує, що більшість учнів та навіть студентів, зокрема в Києві, відповідають, що ні, не можемо. На жаль, синдром меншовартості достатньо живий у нашого народу навіть з-поміж молоді.

Інший приклад, у підручнику «Всесвітня історія» для 11 класу ми ставимо запитання: чому між Чехією і Словаччиною відбулося «оксамитове розлучення»? Учні мають пригадати зміст курсу всесвітньої історії не лише за 11 клас, а й за 10, тобто історію цих країн у ХХ ст., проаналізувати її та сформулювати висновки. Таких прикладів можна навести багато, адже логічна компетентність, як і попередні елементи предметної компетентності, формуються протягом усього навчання історії в середніх загальноосвітніх закладах.

Аксіологічна компетентність, як частина історичної компетентності, на нашу думку найбільш складна. Вона передбачає уміння формулювати оцінку історичних подій, історичних постатей, відповідно до цінностей та уявлень того історичного часу, про який ідеться, а також осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям. Формуючи аксіологічну компетентність ми зазвичай ставимо завдання: висловити своє ставлення до тієї чи тієї історичної персони, події, явища. Почасти відповісти буває досить складно, оскільки певні події мають контраверсійний характер, як і діяльність окремих історичних діячів.

Наприклад, у підручнику «Всесвітня історія» для учнів 10 класу один із параграфів присвячений початку Першої світової війни. Ми наводимо епізод, коли сербський студент Гаврило Принцип застрелив ерцгерцога Франца Фердинанда, наступника Австро-Угорського престолу, що стало приводом до початку війни. У кінці параграфу ми ставимо запитання: висловіть своє ставлення до вчинку Гаврила Принципа – чи він є терористом чи героєм? [5, 15]. У класі ми застосовуємо методичний прийом «Займи позицію». Досвід показує, що більшість учнів і студентів (бо ми ставили це запитання і їм) від-

повідать, що це терористичний акт. Проте є й такі, які вважають Гаврила Принципа героєм, а деякі схильні думати, що це контраверсійна особистість і для більшості європейців він терорист, а для сербів – герой. Тому на такому матеріалі в класі може виникнути дискусія, яка пов'язує події минулого із сьогоднішнім.

Шкільні курси історії дають чудову можливість для продовження формування мовленевої компетентності та інших ключових компетентностей, як цього вимагає сучасна парадигма української освіти. Зокрема, майже в кожному параграфі підручників із всесвітньої історії для старшої школи ми даємо завдання обговорити в групах ту чи ту проблему, висловити своє ставлення, обґрунтувати свою позицію тощо. Тим самим ми намагаємося вчити наших учнів не боятися формулювати свої думки, говорити логічно, послідовно, аргументовано. Ці практичні навички потрібні кожній людині, а шкільна освіта якраз і спрямована на практичне застосування знань та вмінь у професійному та повсякденному житті людей. Отже, сучасні підручники із всесвітньої історії для основної та старшої школи є важливим інструментом формування як предметних, так і ключових компетентностей, які закладені в концепції Нової української школи і які, сподіваємось, підготують нове покоління українських учнів до активної участі в розбудові демократичної, суверенної, правової держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
2. Міністерство освіти і науки України. Історія України. Всесвітня історія. Навчальна програма для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів. – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5c7/d14/leb5c7d14lebb955101160807pd>
3. Ладиченко Т. В., Камбалова Я. М. Всесвітня історія: зошит для контрол. і практ. робіт: 7-й кл. / Т. В. Ладиченко, Я. М. Камбалова. – Київ: Генеза, 2015. – 64 с.
4. Ладиченко Т. В., Камбалова Я. М. Всесвітня історія: робочий зошит: 8-й кл. / Т. В. Ладиченко, Я. М. Камбалова. – Київ: Генеза, 2016. – 88 с.
5. Ладиченко Т. В. Всесвітня історія: (рівень стандарту): підруч. для 10-го кл. закл. заг. серед. освіти / Т. В. Ладиченко. – Київ: Генеза, 2018. – 160 с.
6. Ладиченко Т. В. Всесвітня історія: (рівень стандарту): підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти / Т. В. Ладиченко. – Київ: Генеза, 2019. – 160 с.
7. Осмоловський С. О. Ладиченко Т. В. Всесвітня історія: підруч. для 9-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. О. Осмоловський, Т. В. Ладиченко. – Київ: Генеза, 2017. – 240 с.
8. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентного підходу в українській освіті / О. Пометун // Основна школа, 2005. – Вип. 3–4.
9. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / Вікторія Сидоренко // Методист. – № 5. – Травень 2018.

Шановні колеги!

Підтримайте журнал «Історія в рідній школі»!

Передплатіть наше видання!

Ми завжди готові надати вам методичну й наукову допомогу!

Журнал можна передплатити на рік, пів року, на три місяці!

Передплатіть – не пошкодуєте – ознайомитесь з досвідом колег та провідних науковців!

Поділіться своїм досвідом! Надсилайте свої кращі розробки уроків! Маємо надію, що наш журнал допоможе у вашій роботі.

Електронна адреса редакції журналів Видавництва «Педагогічна преса»:

E-mail 2345255@ukr.net – Журнал «Історія в рідній школі».

Передплатний індекс 68833